

Hyvinvointialueen ja kuntien rooli liikunnan edistämisessä

Matti Mäkinen, kunnanjohtaja

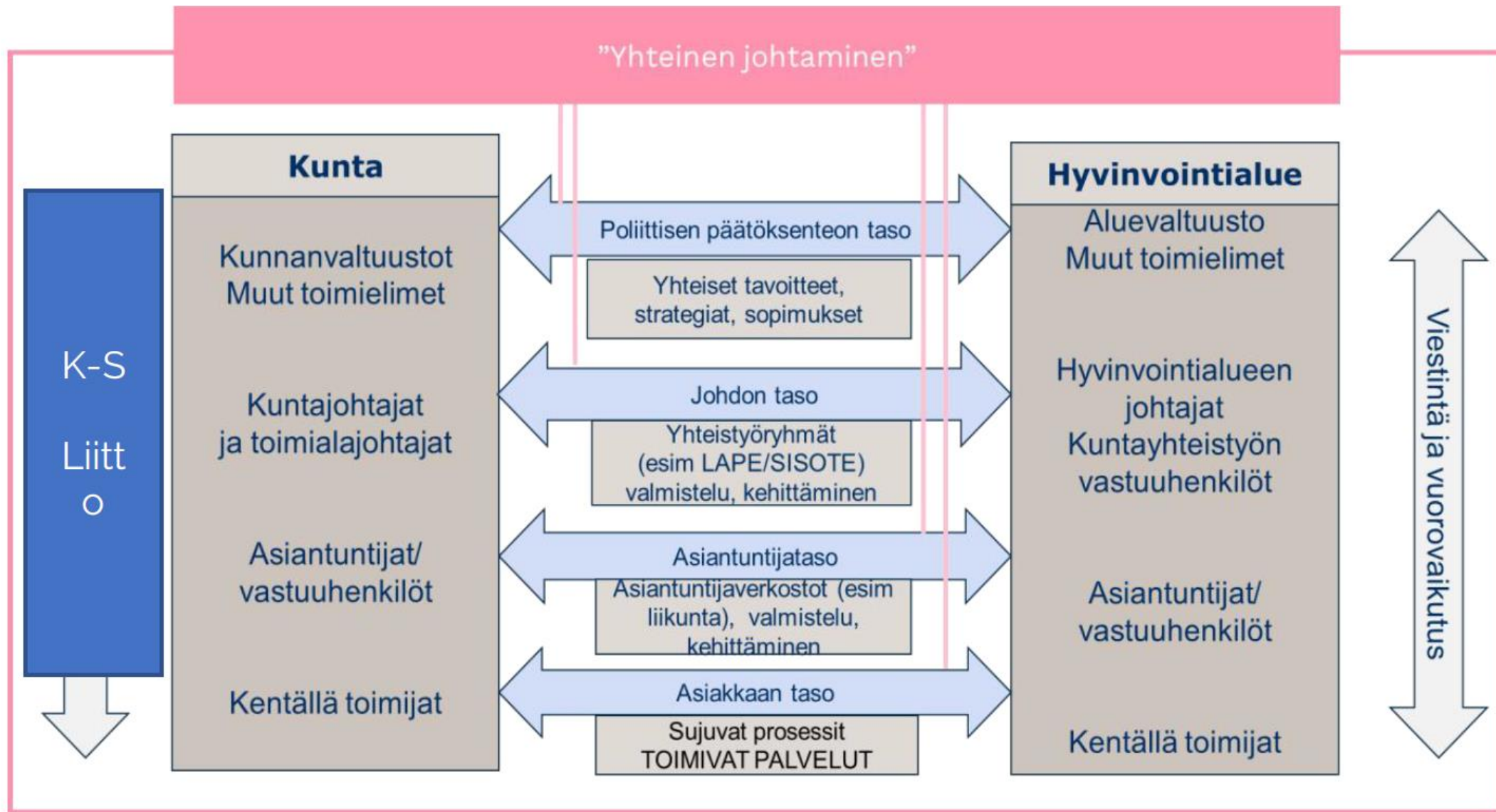
Hankasalmen kunta

Lähtökohta on sinällään selkeä

Kunnat vastaavat jatkossakin muun muassa päivähoidosta, opetuksesta, **liikunnasta** ja kulttuurista.

Mutta samalla huomion arvoista on yhdessä toimiminen

Hyvinvointialueiden ja kuntien yhteistyössä painopiste on hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä, mikä vähentää tarvetta sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin ja toisaalta lisää kunnan elinvoimaa monella tavoin ja tässä liikunta on keskeisessä roolissa

Käytännössä, jotta liikunta tulee huomioiduksi

- Poliittisen päätöksenteon tasolla ja johdon tasolla sen tärkeys tulee ymmärtää ja siihen on oltava valmiutta resursseja kohdentaa
(kuntakokous ja kunnanjohtajakokous tässä tärkeässä koordinoijaroolissa)
- Yhteistoimintasopimus määrittää kuntien sivistysjohtajien ja hyvinvointialueen toimialajohtajien verkoston ja lisäksi operatiivisen tason verkostoyhteistyöhön on tarkoitus perustaa terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen yhteistyöryhmä
- Hallinnollisesti ja sopimuksellisesti asiakokonaisuus on siis huomioitu valmistelussa hyvin – mutta sopimuksen käytännön jalkauttaminen alussa

Suunnitelmat ovat vain pohja – mitä käytännössä

- Olennaista on se, että kunnissa muuttuneessa toimintaympäristössä liikunnan ja kulttuurin merkityksen pitää entisestään korostua kunnan strategisissa valinnoissa – kunnilla on se vastuu liikunnasta
- Urheiluseurat, järjestöt ja ”liikuttajat” ovat käytännössä kunnan ja kaupunginkin tärkein työkalu – kunta luo puitteet
- Olosuhteiden luominen on edelleen keskeistä – mittasuhteet toki kaupungeissa ja pienissä kunnissa erilaiset
 - Kentät ja salit sekä muut isot liikuntapaikat **harkitusti** kuntoon
 - Lähiliikuntapaikat ja **kynnyksen** harrastamisen aloittamiseen **madaltaminen** (ulkokuntosalit, frisbeegolradat, luontopolut, pyöräilyreitit, kevarit, ikääntyneiden ryhmät ja kuntosali, uimahallireissut (jos kunnassa ei hallia) etc)
 - Ympäristötoimi (kaavoitus/hoito) saatava sivistystoimen kanssa ”innostumaan liikunnasta” – liikkumisen on oltava **koko kunnan juttu** – ei vain yhden hallintokunnan puuhastelua

Liikkuvan kunnan kanssa terveyttä voidaan edistää

- Kunta ei voi odottaa hyvinvointialueelta suuria avauksia – jos hyvinvointialueelle ei ole siihen olosuhteita olemassa kunnassa ja jos käytännön työhön tai työn organisointiin ei ole vastinpareja kunnasta
- Isoissa kaupungeissa ei ongelma – pienissä kunnissa liikuntakoordinaattori tms. (tai kuntien yhteinen) HYTE-työhön voisi esimerkiksi olla avain aitoon ja tuloksia aikaan saavaan yhteistyöhön
- Kunnan asenne liikkumiseen on kuitenkin ratkaiseva – jopa resursseja tärkeämpi
- Hyvinvointialueelle luotavia toimintatapoja ja toimintamalleja taas kunnissa odotamme ja yhteistoiminnassa koetamme hyvin kokonaisuuteen sovittaa – win-win tilanne haluttaessa

Mitä kunta voi konkreettisesti tehdä? – eli malli Hankasalmi

- Emme todellakaan olleet liikunnan mallikunta muutama vuosi sitten – emmekä ole vielääkään – mutta kuvaan oman kunnan kautta, miten suuntaa voidaan hallitusti muuttaa liikuntamyönteisemmäksi
- Lähtötilanne: tiloissa puutteita, resursseissa puutteita, urheiluseura pienellä liekillä, ei joukkuelajeja lapsille juurikaan – **mutta asenne onneksi kohtuullisen oikea → ja se asenne usein onneksi ratkaisee**
- Uimahallia /tekojäättä/kunnon ulkourheilukenttää ei ole vielääkään
- Mitä siis olemme tehneet, kun voin sanoa, että oikeaan suuntaan matkataan ja yhteistyöhön HYTE-asioissakin ollaan valmiita

Liikkuvasta koulusta kohden liikkuvaa kuntaa

- 2010-luvun alussa olimme mukana Liikkuvassa koulu-hankkeessa ja siitä jäi meille pysyviä toimintamalleja ja olemme liikkuva yhä
- Kaikkien koulujen pihoissa ja päiväkotien pihoissa on sen jälkeen kiinnitetty huomiota liikkumisen mahdollistamiseen
- Uuden koulukeskuksen hankekilpailutuksessa liikkuvan koulun tarpeet (vaikkei liikuntasalia tehty) olivat laadun kriteereinä – voittaneessa ratkaisussa on mm. kiipeilyseinää ja liukumäkeä koulun sisällä – piha autoton ja liikkumiseen olosuhteita
- Suunnistuslukiolaiset ovat tuoneet lisäohjaajaresurssia
- Urheilukentän etäisyys koulusta älyttiin viimein ratkaista ”koulupyörillä” – ratkaisu oli aina ollut nenän edessä

Liikuntapaikkasuunnitelma yhdessä yliopiston kanssa – ei pölyynny

- 2015 valmistui kunnan liikuntapaikkasuunnitelma
- Tartuimme sen isompaan ja tärkeimpään hankkeeseen ensin - yli 8 kilometrin kevyen liikenteen väylään Aseman ja Kirkonkylän välille (muodostaa nyt noin 14 km:n yhtenäisen väylän ← kunnassa toteutettiin yli 1 M€ pienelle kunnalle maksanut hanke keskellä talouden tasapainotusta (500 000 € EU:lta), yli 30 vuotta oli aiemmin aiottu
- Monitoimitalon ilmastointirempa – jotta liikunta siellä turvallista
- Viime vuosina luotu joka taajaamaan (3) oma frisbeegolfrata (2 niistä kuluvana 150 v. juhluvuonna) – kaikki koulujen läheisyyteen ja taajamien keskustaan
- Kuntopolkuja nyt oikeasti (Häähninmäki , Keskisenlammen esteetön kodalla...)
- Terveyskeskuksen ja seniorikeskuksen ”yhteinen” kuntosali – suuri mahdollisuus HYTELle
- Kunnan kuntosalin laajennus tänä talvena (lisää tilaa ja laitteita)
- Kuntoportaatt kk-pururata (2021), ulkokuntosali (2022 kk, 2023 asema ja 2024 järvi)
- Lapsille muutama vuosi sitten oma hiihtomaa (myös pulkkamäkiä) ja isolla kodalla kunnan yksi talven kohtaamispaikka perheille liikunnan parissa

Ja näin se liikunta hiipi oikeasti kunnan strategiaan ja sitä kautta 150 v. juhlapäätökseen

- Vuonna 2023 uusimme Kirkonkylän urheilukentän moderniksi pallokentäksi – toivottavasti saamme vähän tukea siihen
- Käynnistämme Aseman yleisurheilukentän peruskorjauksen suunnittelun
- Uusimme Monitoimitalon lattian (teemme myös juoksusuoran)
- Tekojään luominen yhä suunnitelmissa – kunnan käyttötalous pidettävä vain tasapainossa sitä mahdollistamaan (otettu uuden koulun energiasuunnittelussa jo huomioon)
- Infra voisi kohta olla kunnossa siis – uimahallia meille ei tule – uimahallikyytejä sen sijaan järjestellään kyllä ja halleja on lähellä
- Häkärinteillä voi lasketella, Revontulella golfata ja keilata

Entä ne tekijät kunnassa

- **Liikuntakoordinaattori** (mm. elämänhallinta ryhmä), nyt hankkeena, mutta tultaneen vakinaistamaan
- Salibandyssä joukkue, hiihtokoulua ja voimailuopetusta nuorille tammikuussa, yli 60 lasta kesällä pesäpallossa (2 kesää peräkkäin ja 5-6 aktiivivetäjää) – urheiluseurakin siis ”nousussa” taas
- Kunnassa on päättäjien ja työntekijöiden yhteinen liikuntapaikkatyöryhmä
- Kunnan kiinteistöhoitaja suunnitellut frisbeegolfradat, varikolla kaksi sitounutta liikuntapaikkahoitajaa (joista toinen sillä nimikkeelläkin), ympäristötoimen johto mukana isoissa ja pienissä hankkeissa aidosti ja innolla
- Kunnan tiedotus vahvasti liikuntamyönteinen
- Ja taustalla tähän toki sivistystoimen vahva osaaminen ja päättäjien kasvanut tuki
- Senioreilla liikuntaryhmiä, seniorikeskus mahdollistanut paljon - lapsille monilajikerhoja – kansalaisopisto ja kolmas sektori vahvasti liikuntatoiminnassa

Kunnanjohtoon rooli tässä

- Elää mukana ja tukea hyviä ideoita
- Ymmärtää liikunnan tärkeys ja ottaa se omassa valmistelussa huomioon
- Rohkaista ajatteluun hallintokuntarajojen yli – jatkossa myös HY ja TE rajojen yli
- Matti kesäkuuntoon –kampanjalla innostaminen ja esimerkin antaminen – myös tavoitteiden armollisuudesta
- Strategiaan sitoen ja tavoitteiden toteutumista vaatien - ohjaaminen
- Päsmäröinti $\leftarrow \rightarrow$ dissaus – niitä vältellen ja tilaa muille antaen syntyy pysyviä malleja ja onnistumisia, tai ainakin siihen on mahdollisuus

Liikkumista kohden päästään

- Pienin askelin
- Selkein päämäärin
- Realistisin tavoittein, mutta niistä kiinni pitäen
- Esimerkeillä ja kannustaen
- Yhteistyöllä (jossa ei odoteta olevan itse vain saamapuolella)
- Liikuntakoordinaattoripäätös syntyi yhdessä marraskuun 2021 seminaarissa (liikunta/ympäristö/sosiaalitoimi/terveystoimi sektoreiden hyte-työryhmän aloitteesta ja esityksestä → tuli joulukuussa 2021 talousarvioon → käytäntöön 2022 → päättäjiin voi vaikuttaa aidoilla perusteilla ja hyvällä valmistelulla

Kuntien pitää siis itse olla valmis HYTEen

- Eli lopuksi

Hyvinvointia ja terveyttä edistetään liikunnalla. HYTE-työ vaatii niin kuntaa kuin hyvinvointialuetta toimimaan yhdessä. Vain toisen toiminta ei yksin johda parhaaseen tulokseen.

Parhaiten kunta voi edistää HYTE-työtä, kun sillä on tarjota omia tiloja ja tekijäresursseja yhteistyöhön. Seniorikeskus / perhekeskus / monipuoliset ulkoharrastustilat / kerhot – ne luovat mahdollisuuksia yhteiseen työhön – ja niistä hyvinvointialueen tulee olla kiinnostunut ja tulla työhön mukaan myös omilla resursseilla. Tätä kunta voi vaatia, jos se hoitaa oman osansa kuntoon

Elämänhallinta yksi keskeinen sana

Ja silti aina painopisteen on oltava lapsissa ja nuorissa – vain niin luodaan tulevaisuutta (se oli liikuntaan suuntautuneen juhlapäätöksemmekin taustallakin) – ison junioriseuran puheenjohtajana vältin kuitenkin hieman tätä teemaa nyt kalvoissani

Esteitä, mitä pitää kampata

- Hyvinvointialueen siiloutuminen ja luovuuden tukahtuminen etenkin nyt alkuvaiheessa suuren muutoksen keskellä jo hyvinvointialueen sisällä on iso haaste, joka pitää kampata – pienten kuntien ketteryys sieltä puuttuu nyt
- Pahimmillaan HY ja TE rajataa ”tiukasti” erilleen – mikä olisi tyhmyyttä

(perhekeskus ja lasten kerhot???)

seniorikeskus kerhoineen (ja yhteistilakäyttö ja yhteiskyydit ja myös hajautus) ↔ kuntouttava päiväkeskustoiminta)

- Tässäkin Keslillä voi olla painava rooli hyvinvointialueen tueksi – kuten se tukee kuntiakin liikunnan huomioimisessa osana kunnan toiminta
- Samoin sen rooli yhdyspintoimijana koota paitsi alueen eri lajeja ja seuroja yhteen ja tukea niiden toimintaa – voi olla jatkossa erittäin tärkeä juuri tämän päivän kaltaisten tilaisuuksien ja yhteisen ajattelun synnyttämisen moottorina meille julkisen sektorin toimijoille